

ÜNİVERSİTELER İÇİN TÜRK DİLİ

*Engin Yılmaz, Engin Ömeroğlu,
Serhat Demirel, Erol Eroğlu,
Özlem Yahşi, Özlem Düzlü,
Hürdünya Şahan, Şule Ertürk,
Gökhan Ekşi*

Bu ders içeriğinin basım, yayım ve satış hakları kitabın yazarlarına aittir. "Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu ders içeriğinin bütün hakları saklıdır. İlgili kuruluştan izin almadan ders içeriğinin tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Her hakkı saklıdır © 2022

Ön Söz

Türk Dili dersleri 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) kanunu 5. Madde “ı” bendindeki; “***Türk Dili dersleri, 60 saatten az olmamak üzere en az iki yarıyıl şeklinde programlanıp bütün üniversitelerde zorunlu olarak uygulanır***” cümlesiyle üniversitelerin bütün bölümlerinde zorunlu olarak okutulmaktadır.

Bu çalışmada/kitapta, YÖK çerçeve programının dışına çıkmadan, öğrencilerdeki ihtiyaç ve eksiklikler göz önüne alınarak konular yeniden düzenlenmiş, hem öğrenci hem de dersi verecek olan öğreticiye faydalı olması amaçlanmıştır. Bu yönüyle kitap, ders kitabının ötesinde, aynı zamanda bir kılavuz, kaynak kitap niteliğindedir.

Eskiden Türk Dili dersine olan ihtiyaç bugün daha da artmıştır. İster sayısalcı, ister sözelci öğrenci olsun, dilini doğru, etkin, güzel kullanmayanların akademik ve meslek hayatında başarılı olma ihtimali zordur. Çünkü dil; öğrenmenin anahtarı, iletişimin temel aracıdır. Türk Dili dersi, bir çeşit *iletişim* dersidir. Bu dersin temel amacı, öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmektir.

Ayrıca Türk Dili derslerinin okutulması YÖK’ün de katıldığı *Bologna Süreci*’ne de uygundur. AB ülkeleri ve Türkiye, *Bologna Süreci*’nde alınan pek çok kararla birlikte benimsenen, *Avrupa’daki kültür çeşitliliğinin ve dillerin korunması, bireylerin dil ve iletişim becerilerini geliştirip ülkesinin resmî dilini iyi kullanabilmesi ilkesi* Türk Dili derslerinin okutulmasını zorunlu kılmaktadır.

YÖK Kanunu ile Türk Dili dersleri için belirlenen *çerçeve program* çok geniştir. Ancak bu çerçeve programdaki konulardan hangisinin işleneceğine o derse giren öğretim elemanı karar verebilir. Dolayısıyla Türk Dili dersi farklı bölümlerde, farklı şekillerde işlenebilir. Bu durum dikkate alınarak bu kitapta daha çok metin okumalarına, ***dinleme, okuma, konuşma, yazma*** gibi temel dil becerilerine ağırlık verilerek işlenmesi için düzenlemeler ve uygulamalar bulunmaktadır. Öğreticiler kitapta bulunan metinlerden faydalanabilir veya kendi seçeceği başka metinden dersi işleyebilir. Dersi metinler üzerinden işlemek daha yararlı olabileceği düşünülerek, her bölüm sonlarında Türk ve dünya edebiyatının seçkin metinleri yer almakta, bu metinler yardımıyla Okuma/Dinleme-Anlama çalışmaları yapılmaktadır. Böylece ilkokuldan beri tekrar eden bilgileri tekrar tekrar vermek yerine, öğrencilerde eleştirel, yaratıcı düşünme; okuma, yorumlama; yazma ve onlarda edebî zevki oluşturma gibi beceri alanlarını kazandırmak amaçlanmıştır.

Ancak unutulmamalıdır ki kitaplar ne kadar iyi hazırlanmış, öğretim programı ne kadar iyi planlanmış olursa olsun bütün başarı, hedeflenen kazanımlara ulaşmak ancak gayretli, sabırlı, iyi bir öğretici/öğretmenle mümkün olur. Eğitimde hiçbir kitap, program iyi bir öğretmenin yerini alamaz.

Kitabın; hem öğrencilere hem de öğreticilere yararlı olması arzusuyla.

Dr. Engin ÖMEROĞLU

Sakarya / Eylül 2022

Kısaltmalar

AB : Avrupa Birliđi

TDK : Türk Dil Kurumu

YKS : Yüksekokul Kurumları Sınavı

YÖK : Yüksek Öğretim Kurulu

Giriş

Türk Dili dersleri 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) kanunu **5. Madde “1”** bendindeki; “***Türk Dili dersleri, 60 saatten az olmamak üzere en az iki yarıyıl şeklinde programlanıp bütün üniversitelerde zorunlu olarak uygulanır***” cümlesiyle üniversitelerin bütün bölümlerinde 1981’den beri zorunlu olarak okutulmaktadır. Ders, kanun uygulamaya geçtiğinde sekiz yarıyıl okutulmaktaydı. Ancak daha sonra iki yarıyıl olarak işlenmesine karar verildi. Dolayısıyla bu ders; **Türk Dili I** ve **Türk Dili II** şeklinde iki yarıyıl verilmelidir. Ders saatleri de **2+0** şeklindedir. Yani haftada **iki saat** ve **on dört hafta** okutulması uygundur.

Ancak Sakarya Üniversitesi tarafından alınan kararla, iki dönemlik bu ders birleştirilmiş ve bir yarıyılta verilmesi uygun görülmüştür. Ders saati de **4+0** şeklinde düzenlenmiştir.

Bu kitapta; hem Türk Dili I hem de Türk Dili II dersinde verilecek konuların tamamı on dört haftada işlenmektedir. Kitaptaki her bir BÖLÜM, o haftada işlenecek konuları içermektedir. Dolayısıyla kitapta, Türk Dili I ve Türk Dili II içerik ve konuları birleştirilmiştir.

Dersin Amacı:

Türk Dili dersinin amacı; üniversiteye gelmiş öğrencilerin, Türkçenin yapı, işleyiş özelliklerini kavrayıp ana dilini hem yazılı hem sözlü anlatımda; doğru, etkin ve güzel kullanmalarını sağlamak, ayrıca onlarda Türkçe bilincini geliştirmektir. Türkçeyi seven, koruyan, dilini doğru ve güzel kullanan bireyler yetiştirmektir.

Ana Hatlarıyla Dersin İçeriği ve İşlenişi:

Türk Dili dersi; (1) GENEL DİL BİLGİSİ VE KÜLTÜRÜ (2) DİNLEME/ OKUMA (Okuma-Anlama Çalışmaları) (3) YAZMA (4) KONUŞMA (Diksiyon) (5) YAZIM-NOKTALAMA (6) FORM YAZILAR başlıkları altında işlenmektedir.

Her Bölümde/Haftada, yukarıda belirlenen ve hedeflenen kazanımlar doğrultusunda konular bölümlere serpiştirilmektedir.

İÇİNDEKİLER

1. GENEL DİL KÜLTÜRÜ/ DİNLEME	7
1.1 Giriş	8
1.2 Dinleme ve Dinlemenin Önemi	8
1.3 Doğru ve Etkin Dinleme Nasıl Yapılır?	9
1.4 Dinleme Türleri	10
1.5 Dinlemeyi Etkileyen Olumsuz Unsurlar	11
2. FORM YAZILAR	12
2.1 Dilekçe	12
2.2 Örnek Dilekçeler	16
3. YAZIM KURALLARI	18
3.1 da/de Bağlacının Yazımı	19
4. OKUMA/ DİNLEME -ANLAMA ÇALIŞMASI	20
4.1 Eskici (Refik Halid Karay)	20
5. KONUŞMA	24
5.1 Diksiyon nedir?	24
5.2 Konuşma Dili-Yazı Dili	25
5.3 İstanbul Türkçesi	26
6. ÖZET	28
7. KENDİMİZİ SINAYALIM (SORULAR)	29
8. KAYNAKLAR	32

1. BÖLÜM*

AMAÇLAR

- *Dil becerilerinden “dinleme” eğitimiyle ilgili temel bilgileri kavramak*
Doğru ve etkin dinlemenin nasıl yapılacağını kavramak
Dinleme türlerini öğrenmek,
Dinlemeyi etkileyen olumsuz unsurları kavramak.
- *Form yazılardan dilekçenin nasıl yazılacağını öğrenmek.*
- *Yazım kurallarından “da/ de” bağlaçlarının yazımını kavramak.*
- *Okuma/ Dinleme- Anlama Çalışmaları ile metnin (ESKİCİ) ana düşüncesini ve metinde geçen yan düşünceleri bulmak.*
- *Konuşma becerileri altında diksiyonun ne olduğu ve Türkçe diksiyonun ana unsuru olan İstanbul Türkçesini öğrenmek, konuşma dili ile yazı dili ayrımını bilmek.*

ANAHTAR KELİMELELER

- Dinleme
- Form yazılardan dilekçe
- Yazım kuralları (da/de bağlaçları)
- Okuma/dinleme-anlama
- Konuşma dili-yazı dili
- İstanbul Türkçesi

İÇİNDEKİLER

DİNLEME > Giriş > Dinlemenin Önemi > Doğru ve Etkin Dinleme > Dinleme Türleri > Dinlemeyi Etkileyen Olumsuz Unsurlar > Dinlemeyi Olumsuz Etkileyen Unsurlar > **FORM YAZILAR** > dilekçe > **YAZIM KURALLARI** “da/de” bağlaçlarının yazılışı > **OKUMA/DİNLEME-ANLAMA ÇALIŞMASI** (Eskici/ Refik Halid Karay) > **KONUŞMA** > Diksiyonun tanımı > Konuşma dili-yazı dili ayrımı > İstanbul Türkçesi

* Bu bölüm; Dr. Engin ÖMEROĞLU ve Dr. Serhat DEMİREL tarafından hazırlanmıştır.

GENEL DİL KÜLTÜRÜ

DİNLEME

Dinlemeyle ilgili özlü sözler:

*Tokuz Oguz begleri budunı **bu sabımın edgüti eşid katıgdı tıngla:..**”*
*(Dokuz Oğuz beyleri, milleti! **Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle**)*
(Bilge Kağan/ Kül-Tigin Yazıtı)

*“Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor,
Ayrılıkları nasıl anlatıyor.” (Hz. Mevlâna/Mesnevi)*

*“Söz söylemekte yücelik aramayın
Dinlemek söylemekten yeğdir.” (Hz. Mevlâna)*

*“Neden iki kulağımız bir dilimiz var?
Çok dinleyelim az konuşalım diye” (Romen Diojen)*

*“Dinlemek düşünmeye;
konuşmak düşünmemeye yol açar.” (Edward Gibbon)*

1. Giriş

Ana dil eğitimi, bireylerin *formel* olarak okulda veya doğal yollarla hayatı boyunca çeşitli şekillerde aldığı bir eğitimidir. İnsanlar sosyal bir varlık olduğundan, bireyler yaşadığı süre içinde diliyle ilgili bilinçli olarak veya farkında olmadan sürekli gelişme içindedir. Bu bakımdan yaşadığı süre içinde, ailesinden, okuldan, dinleyip izlediklerinden, okuduklarından diliyle ilgili yeni yeni sözcükleri, kavramları, cümleleri öğrenirler.

Üniversitelerde okutulan Türk Dili dersleri, öğrencilerin Türkçeyle ilgili alacağı son derstir. Türk Dili dersi sadece bilgi vermeye dayalı olarak işlenmeyecektir. Dolayısıyla bu derste ilk ve ortaöğretimde Türkçeyle ilgili verilen bilgilerin pekiştirilmesinin yanında, bu bilgilerin nasıl uygulanacağı gösterilecek; okuma-anlama- yorumlama, eleştirel düşünme; doğru, güzel, etkili konuşma ve yazma çalışmaları yapılacaktır. Bu kitapta, öğrencilerin **temel dil becerilerini** geliştirmek amacıyla çeşitli uygulamalar, alıştırmalar bulunmaktadır. Her hafta işlenen derslerde anlatılacak farklı konularla birlikte öğrencilerin; **dinleme, okuma, konuşma, yazma becerilerini** geliştirmeye yönelik etkinlikler, alıştırmalar dersin hedeflenen kazanımlara ulaşması için önemlidir.

İlk derste temel dil becerilerinden en önemlileri olan DİNLEME (OKUMA-ANLAMA) üzerinde durmak gerekir. Çünkü iyi bir dinleyici olmadan dersi de iyi anlamak mümkün olmayabilir.

Doğru dinleme niçin önemlidir?

Doğru, etkin dinleme nasıl yapılır?

İyi bir dinleyici ve okuyucu nasıl olunur?

Okuma-anlama becerileri nasıl geliştirilir?

1.1 Dinleme ve Dinlemenin Önemi

Dinleme etkinliği dilin dört temel (*dinleme, okuma, konuşma, yazma*) beceri alanlarından biri ve belki de en önemlisidir. Dinleme anne karnında başlayan aile ve çevrede aşamalı olarak gelişen bir süreçtir. *Dinleme*, sadece işitmek değildir; dinleme, işitilenleri anlamak için zihinsel süreçleri harekete geçirme işlemidir.

Aile ve sosyal çevrede gelişen dinleme becerisi alınan eğitimle daha üst seviyelere çıkarak kişinin başarısında veya başarısızlığında belirleyici unsur olur. Dinleme, insan hayatının doğal bir süreci olmasına rağmen kazanılması, geliştirilmesi gereken önemli beceri alanıdır. Çünkü bu beceri, öğrenme yöntemlerinin de temelini oluşturur. Bu bakımdan dinleme becerisi gelişmiş, doğru dinleme davranışı kazanmış öğrencilerin derslerinde daha

başarılı olacağı söylenebilir. Yapılan bir araştırmada tespit edildiğine göre, öğrencinin bir ders saatinde (45 veya 50 dk.) dinleyerek ve izleyerek öğrenebileceği bir konuyu, ders dışında kendi başına çalışarak yeterince öğrenebilmesi için en az üç saat gerekir. Dolayısıyla derste doğru-etkin dinleyerek öğrenmek gerekir. Dinleme sürecinde etkileşim önemlidir. Dinleme etkinliğinde konuşmacı tarafından aktarılan bilgiler ve bir ortam içerisinde etkileşimle gerçekleşmektedir: Konuşma metni, dinleme ortamı ve anlatıcı ile dinleyici arasındaki konuşmalar, **anlamanın** düzeyini belirler.

Dinleme etkinliğinin en yoğun bir şekilde kullanıldığı *uzaktan eğitim* modelinde öğrenilenlerin kalıcı olması için doğru-etkin dinleme becerilerini geliştirmek hem öğretici hem öğrenciler için çok önemlidir. Öğrencilerin anlatılan derste doğru-etkin dinlemeleri, hedeflenen kazanımlara ulaşmak için gereklidir. Anlatılanları doğru-etkin dinlemeyenlerin anlatılanları akılda tutup başarılı olması pek mümkün değildir. Bu bakımdan ilk önce **etkin dinlemenin** özellikleri ve dinleme kuralları nasıldır sorularını açıklamak gerekir.

1.2 Doğru ve Etkin Dinleme Nasıl Yapılır?

Dinleme becerilerini geliştirme üç aşamada yürütülür. Bunlar **dinleme öncesi**, **dinleme sırasında** ve **dinleme sonrası**.

Dinleme Öncesi: Dinleme öncesinde kim ve hangi konu dinlenilecekse onunla araştırma yapmak ve ön bilgileri harekete geçirmek gerekir. Bunun için anlatılacak olan konu ve anlatıcı hakkında **ön araştırma** yapılabilir. Bununla birlikte **dinlemenin amacını** belirlemek gerekir. Ayrıca dinleme sırasında **not alınacaksa** bununla ilgili hazırlık yapılabilir. Ses veya görüntü kaydı mı yapılacak veya anlatıcının söylediği önemli konular yazılı olarak mı kaydedilecek gibi hususlar önceden ayarlanabilir.

Bu faaliyeti ders dinleme ile örnekleyecek olursak bir sonraki derste işlenecek konulara göz atılabilir. Bir sonraki derste anlatılacak konuları daha iyi anlayabilmek için bu ön bilgi edinme/okuma etkin dinleme için gerekli olabilir. Ayrıca konuyla ilgili aklımıza takılan bir husus varsa anlatıcıya sormak için bunlar bir kâğıda yazılabilir.

Dinleme sırasında: Anlatıcının anlattıklarından ana düşüncüyü, vermek istediği mesajı belirlemeye çalışmak. Bununla birlikte ana düşüncüyü desteklemek için verdiği yan düşünceleri belirleme, aktarılan bilgileri sıralama, karşılaştırmaları (zıtlıkları-benzerlikleri) örnekleri inceleme, konuşmacının anlatım biçimini belirleme, konuşmacının amacını belirleme, yorumlama (katıldığınız, katılmadığınız düşünceleri yazma) gibi zihinsel faaliyetler.

Dinleme sonrası: Anlatıcının konuşması genel olarak değerlendirilir. Anlatım biçimi

hem içerik, hem şekilsel olarak değerlendirilir. Anlatıcının anlattığı konuyla ilgili bakış açısı belirlenir. Sözel veya sözel olmayan ipuçları (beden dili, tonlama, jest mimikler) değerlendirilir. Anlatıcının amacına ulaşmış ulaşmadığı değerlendirilir.

Özetlenecek olursa;

- Dinleme amacını ve yöntemini belirler,
- Ön bilgilerini harekete geçirir,
- Dinlediklerini ön bilgilerinin ışığında inceler,
- Konuşmacının aktardığı bilgilerle ön bilgileri arasında bağlar kurar,
- Bir olay ile düşünce arasındaki farkı belirler,
- Ana ve yardımcı düşünceleri belirler,
- Konuşmacının amacını belirler,
- Propaganda, abartı ve ön yargıları belirler,
- Dinlediklerinden yararlanarak zihinsel yapısını düzenler ve geliştirir,
- Konuşmayı, konuşmanın içeriğini değerlendirir vb.

1.3 Dinleme Türleri

Metni Takip Ederek Dinleme: Anlatıcının anlattığı veya okuduğu metni takip ederek yapılan dinlemeler bu şekildedir. Günümüzde sunumlarda sıkça kullanılan slaytlardaki metni takip etmek veya ilk ve ortaokulda okunan metni takip etmek buna örnektir.

Sorgulayıcı Dinleme: Konuşmacının anlattığı, ileri sürdüğü görüşlere dinleyici katılmasa da olaylara tarafsız gözle bakıp anlatılanları derinlemesine sorgulayarak anlamaya çalışır. Sorgulayıcı dinlemede ölçmek, değerlendirmek, karşılaştırmak, yorum ve tahmin yapmak gibi becerileri gerektirir.

Eleştirel Dinleme: Bu dinleme modelinde dinleyici, anlatılanları sebep-sonuç ilişkisi kurarak doğruluk, yanlışlık, eksiklik vb. bakımından değerlendirmeye tabi tutar. Dinleyici konuşulanları daha önce öğrendiği bilgilerle karşılaştırarak akıl-mantık süzgecinden geçirip anlatılanları olumlu ya da olumsuz yönleriyle eleştirir.

Yaratıcı Dinleme: İyi bilinen anlatılan ve anlaşılan öğelerden hareketle yeni sonuçlar bulmayı, bir sorunu çözme çalışmalarını içerir.

Pasif Dinleme: Dinleyicinin hem düşünsel hem de fiziksel olarak katılıma en az düzeydedir. Ancak bazen jest ve mimiklerle, bakışlar ve baş hareketi ile karşılık verilebilir. Bu tür dinleyiciler konuşmacıyı yormayan soru sormayan dinleme modelidir.

Katılımcı/Aktif Dinleme: Anlatılanları anlamak için yoğunlaşır. Bu dinleme modelinde dinleyici bazen kendini anlatıcının yerine koyar. Anlatılanları bir bütün olarak değerlendirir.

Konuşmacının duygularını anlamaya çalışır. Bu dinleme modeli öğrenciler için de uyulması gereken bir dinleme modelidir.

Not Alarak Dinleme: Dinleyici anlatılanlardan önemli başlıkları, önemli bulduğu sözleri not alarak dinler. Ancak bu not alma işinde şu hususlara dikkat etmek gerekir: Konu başlıklarına, konuşmanın ana düşüncesi yazılabilir. Ana düşüncüyü destekleyen yan düşünceler, bu konuda verilen örnekler yazılabilir. Not alırken kişinin kendine göre belirleyeceği kısaltmalar şeklinde not almak daha faydalıdır. Alınan notlar daha sonra temize çekilip özetlenebilir.

1.4 Dinlemeyi Etkileyen Olumsuz Unsurlar

İnsan sürekli olarak dinlediği konuya bağlı kalamaz. Zaman zaman dinler görünse de aklı başka yerde olabilir. Bakışları anlatıcıyı dinliyormuş gibi görünse de anlatıcının anlattıklarından, konudan uzaklaşabilir.

Bunun sebepleri çeşitlidir ve şöyle sıralamak mümkündür:

- Dinlemenin de bir öğrenme, bilgilenme yöntemi olduğu bilincine varamamak,
- Konuya ilgi duymamak,
- Fiziksel kusuru bulunmak; işitme organlarının iyi çalışmaması ve zekâ eksikliği,
- Konuşmacının anlattığı kavramları kelimeleri bilmemek, kelime bilgisi bakımından yetersiz olmak,
- Konuşmada küçük ayrıntılara takılıp konuşmanın asıl amacını, ana düşüncesini kaçırmak,
- Konuşanın ses tonuna, kıyafetine veya çevreye ilgi gösterip, kelimelere, verilen örneklerle takılıp anlatılanlardan uzaklaşmak veya çevreden gelen uyarılara kendini kaptırmak, konuşanı küçümsemek,
- Konuşmanın yapıldığı çevreye ve ortama yabancı olmak, ortamın rahatsız edici derecede sıcak veya soğuk olması ve buna benzer başka sebepler.

FORM YAZILAR

Form yazılar; hem içerik hem şekil olarak belli bir kurala göre düzenlenmesi gereken dilekçe, öz geçmiş, tutanak, rapor, sözleşme, şartname, iş mektupları gibi yazılardır.

2.1 Dilekçe

Herhangi bir konuda resmi veya özel kurumlara durum, dilek/istek ve şikâyet için yazılan belgelerdir. Dilekçeler kurumlara yazılır, şahıslara yazılmaz.

Dilekçe hayatın hemen hemen her döneminde başvurulanan bir çeşit “*resmi belgedir.*” Bazı kuralları vardır. Dilekçemizin işlem görmesi, dileğimizin biran evvel yerine getirilmesi için bu kurallara uymak gerekir. Bu kurallar şunlardır:

- (1) Dilekçeler **A-4** boyutunda, çizgisiz beyaz kâğıda yazılmalıdır. Kâğıdımız buruşuk, yırtık ve kirli olmamalıdır.
- (2) Dilekçeler daktilo veya bilgisayarda yazılmalı; böyle bir imkân yoksa siyah veya mavi mürekkepli dolmakalem ve benzeri kalemle yazılmalıdır.
- (3) Dilekçelerde sayfa düzenine dikkat edilmeli, kâğıdın sağından, solundan; üstünden ve altından metnin uzunluğu veya kısalığına göre boşluk bırakılmalıdır. Kâğıdın arka yüzüne geçilmemelidir.
- (4) Dilekçelerde dilekçenin **tarihi**, dilekçeyi yazan kişinin **imzası**, **adı-soyadı**, **adres**i mutlaka olmalıdır.
- (5) Dilekçelerde, yazım kurallarına, noktalama işaretlerine dikkat edilmeli ve dilekçeler kısa, sade, anlaşılır olmalıdır.
- (6) Dilekçelerde dileğimizi, sorunumuzu kısa açık ve net olarak ifade etmeliyiz. Dilekçelerde özele girmemeliyiz. *Sayın, bay, bayan* gibi ifadelerle yer vermemeliyiz.
- (7) Ciddi saygılı bir dil kullanmalıyız. Dilekçeyi ***arz ederim*** sözüyle bitirmeliyiz. (“...rica ederim” ifadesini kullanmamak gerekir.)
- (8) İlgili kuruma dilekçeyle birlikte başka bir evrak, fotoğraf vs. verilecekse bu ***Ek***’ler kısmında belirtilmelidir.
- (9) Herhangi bir konuda üst makamın **bilgilendirilmesi** amaçlanmışsa “...***durumu bilgilerinize arz ederim.***”
- (10) Üst makamın bir **sorunu çözmesi**, bir **işlemi başlatması** isteniyorsa “...***gereğini saygıyla arz ederim.***”
- (11)Yapılacak bir işlem için izin isteniyorsa “...***izninizi saygıyla arz ederim.***” gibi

ifadelerle son bulmalıdır.

(12) Dilekçeleri verdiğimiz kurumda, dilekçenin **kayıt numarasını** almak yararımıza olur. Zira daha sonra dilekçe ile ilgili bir sorunla karşılaşırsak bu kayıt numarasıyla dilekçemizi bulabilir, işlemimizi takip edebiliriz. *(Genellikle bütün resmî kurumlarda dilekçelere kayıt numarası verilir. Özel kurumlarda böyle bir uygulama olmayabilir.)*

(13) Dilekçelerde hitap edilen kurum adı doğru yazılmalıdır. Bu konuda şunlara dikkat etmek gerekir:

- Dilekçe Üniversiteye yazılacaksa hitap edilecek makam **“Rektörlük”** olmalıdır.
- Dilekçe Fakültelere yazılacaksa hitap edilecek makam **“Dekanlık”** olmalıdır.
- Dilekçe Yüksekokullara yazılacaksa hitap edilecek makam **“Müdürlük”** olmalıdır.
- Dilekçe Bölgelere yazılacaksa hitap edilecek makam **“Başkanlık”** olmalıdır.
- Dilekçe Sosyal Bilimler veya Fen Bilimler Enstitüleri’nden birine yazılacaksa hitap edilecek makam **“Enstitü Müdürlüğü”** olmalıdır.
- Dilekçe Valiliğe yazılacaksa hitap edilecek makam **“Valilik Makamına”** olmalıdır.
- Dilekçe Belediyelere yazılacaksa hitap edilecek makam **“Belediye Başkanlığı”** olmalıdır.

Bu örnekleri çoğaltabiliriz.

Ek Bilgi:***Dilekçelere veya başka belgelere atılan imza nasıl olmalıdır?***

Dilekçeye atılan imza dilekçenin sahibine ait olmalı ve farklı farklı imza kullanılmamalıdır. İmza; kişinin kendi el yazısıyla, kendine has bir biçimde adını, soyadını yazmasıdır. İmza karalamak, özel şekiller yapmak değildir. İmzalarda kişinin adı ve soyadı okunabilmeli; adı ve soyadı uzun olanlar için, adının baş harfi ile soyad yazılabilir veya tam tersi de olabilir.

Aşağıdaki tabloda bazı ünlü, tarihi kişilerin imza örnekleri bulunmaktadır.

1. Tablo: Geçmişten Günümüze Ünlü Kişilere Ait İmzalar

		
		
		
		
		
		
		
		

Örnek Dilekçeler

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
TARİH BÖLÜMÜ BAŞKANLIĞINA

SAKARYA

Türk Dili dersinin 25 Kasım 2021’de yapılan Ara Sınavı’na hasta olduğumdan katılamadım. Mazeret sınavına girmek istiyorum. Gereğini bilgilerinize saygıyla arz ederim.

30.11.2021

ADRES:

Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü 1. Sınıf
B171604300
E-posta: b171604300@sakarya.edu.tr
Tel: 0532-4284141

Çağrı ÖZKAN

EK: Hastaneden alınan doktor raporu.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

SAKARYA

Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü için yapılacak Yüksek Lisans bilim sınavına girmek istiyorum. Sınav için gerekli belgeler ektedir.

Gereğini saygıyla arz ederim.

21 Haziran 2022

ADRES:

*Cumhuriyet Mahallesi
Bahçıvan Sokak. Nu: 82
Telefon: 0545-2792535
gunaydogan@gmail.com
(54100) SAKARYA*

Günay DOĞAN

Günay Doğan

EKLER:

1. Diploma sureti
2. Not dökümü
3. Kimlik kartı sureti
4. İkametgâh belgesi
5. İki adet fotoğraf

YAZIM KURALLARI

3.1 da/de Bağlaçlarının Yazımı

“dahi, bile” anlamına gelen *da/ de* bağlacı kendisinden önceki ve sonraki kelimedenden ayrı yazılır:

*Gazetede ilânı ben **de** gördüm,
Sözünü ettiğim elbiseyi aldım **da** giymedi.
Bundan sonra özür dilese **de** affetmem.
Gitti **de** bir mektup bile yazmadı.
Bir kitap **da** sana alalım.*

Uyarı: Bulunma hâli eki ile (+dA) ile bu bağlacı karıştırmamak gerekir. Bulunma durum eki sözcüğe bitişik yazılır ve ünsüz uyumuna uyar:

*Bir kitapta okumuştum. (durum eki)
Bir kitap da sen oku. (bağlaç)
Dilde, fikirde, işte birlik. (durum eki)
Yurtta sulh, cihanda sulh. (durum eki)*

Uyarı: Ayrı yazılan bu bağlaçlar hiçbir zaman “ta / te” şeklinde yazılmaz.

Uyarı: “ya” sözüyle birlikte kullanılan bu bağlaç ayrı yazılır: ya da

SIRA SİZDE

Soru: *Aşağıda yazım yanlış olan cümle hangisidir?*

- a) Odamı yeşile boyamış.
- b) O damı yeşile boyamış.
- c) O, damı yeşile boyamış.
- d) Oda mı yeşile boyamış?
- e) Odamı yeşile mi boyamış?

Yanıt: *Yukarıdaki şıklarda yazım yanlış olan cümle “d” şikkındadır.*

Cümleinin doğru yazılışı: “O da mı yeşile boyamış?” cümlesinde “de” bağlacı “o” zamirinden ayrı yazılmalıydı. Bu örnekte görüldüğü gibi bağlaçların tek başına anlamı olmamasına rağmen cümleinin anlamını değiştirebilmektedir. “d” seçeneğindeki cümleinin anlamı, “Herkes yeşile boyamış o da (dahi) yeşile boyamış.” tır. “e” seçeneğinde renk öne çıkarılmıştır.

OKUMA/DİNLEME- ANLAMA ÇALIŞMASI

4. Aşağıdaki metni okuyun/dinleyin ve metinle ilgili sorulara yanıt verin.

ESKİCİ

Vapur rıhtımdan kalkıp tâ Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:

“Çocukcağz Arabistan'da rahat eder.” dediler. Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda eğlendi; gırıl gırıl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla de güverte yolcularını epeyce eğlendirmişti.

Fakat vapur, şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı: Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi:

“*Hasan gel, Hasan git!*” demiyorlardı; ismi değişir gibi olmuştu. **Hassen** şekline girmişti:

“*Taal hun ya Hassen*” diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

“*Ruh ya Hassen...*” derlerse uzaklaşıyordu. **Hayfa**'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Artık anadili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan, köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu... Yanakları pençe pençe, al al susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm... Daima susuyordu.

Süs ağacı gibi yemişlerle donanmış güzel ağaçlar, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı. Bu keçiler kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cila ile kızgın güneş altında, pırıl pırıl yanıyordu.

Bunlar da bitti; göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı; ne ağaç vardı, ne dere, ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyordu; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyordu bile... Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; asker güldü:

“*Gemel! Gemel!*” dedi.

Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan, çarşafı, kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı. Anasınınkindene benzemeyen, tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülüverilen cansız bir göğüs...

“*Ya habibi! Ya ayni!*”

Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, öptüler, söylediler, güleştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu.

Öyle haftalarca sustu...

Anlamaya başladığı Arapçayı, **küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu.** Daha büyük bir tehlikeden korkarak, deniz altında nefes almamaya çalışan bir adam gibi tıkanıldığını duyuyordu; yine susuyordu.

Hep sustu...

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceket, takkesi, kırmızı *merkupları* (bir çeşit ayakkabı) vardı. Saçlarının ortası el ayası kadar sıfır makine ile kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık, hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırıldı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasından da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular, sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Satıcı iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki...

Şaşarak eğlenerek seyrediyordu: Mukavvaya benzettği kalın deriyi iki tarafı keskin incecik, sapsız bıçağı ile kesişine, ağzına bir avuç çivi doldurmasına, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdundan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mihlayışına... Deri parçalarını, pis bir suya koyup ıslatışına, mundaç çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyiften unuttu, dalgınlığından anadiliyle sordu: -Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

-Türk çocuğu musun be?

-İstanbul'dan geldim.

-Ben de o taraflardan... İzmit'ten!

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği

için Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı. Dışsızlıktan peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

-Ne diye düştün bu cehennem bucağına sen?

Hasan anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti; komşusunun oğlu Mahmut'la balık tuttıklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi. Bir aralık da kendisi sordu?

-Sen niye burdasın?

Öteki başını ve elini şöyle salladı: Uzun iş manasına... ve mırıldandı:

-Bir kabahat işledik de kaçtık!

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de, ara sıra "**Ha! Ya? Öyle mi?**" gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu konuşturuyordu. Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli, hem yaşlı dinliyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu. Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep âheste âheste yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

-Gidiyor musun?

-Gidiyorum ya, işimi tükettim.

O zaman gördü ki, küçük çocuk memleketlisi minimini yavru ağlıyor... Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pırıl pırıl akıyor.

-Ağlama be! Ağlama be!

Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu işiten çocuk hıçkırığa katıla katıla ağlamaktadır; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

-Ağlama diyorum sana! Ağlama.

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı amma yapamadı, kendini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcakıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

(Refik Halit Karay / *Gurbet Hikâyeleri*)

SIRA SİZDE

Metinle ilgili aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

SORULAR

1. Yukarıdaki hikâyenin ana düşüncesi nedir?
2. Hasan'ı İstanbul'dan Arabistan'a, halasının yanına gönderen yakınlarının içi rahat mı?
Metinden yola çıkarak yorumlayınız.
3. Hasan, Arapçayı anlamaya başladığı halde niçin kimseyle konuşmuyor?
4. Yazar, *Eskici*'yi nasıl betimliyor? Size göre eskici kötü insan olabilir mi?
5. “*Türkçenin çekilmediği yerler vatanıdır.*” diyen Yahya Kemal Beyatlı'nın sözünü tartışınız.
Bununla ilgili bir metin yazınız.

KONUŞMA

5.1 Diksiyon Nedir?

Diksiyon, doğrudan hayatımızın içinde olup insanlar arasında iletişimin sağlıklı ve düzgün yürüyebilmesi için hayati öneme sahip konuşma kurallarını ifade eder. Terim, Latin kökenlidir ve zaman içinde önce Fransızcaya oradan da Türkçeye geçmiştir. *TDK Türkçe Sözlük*'te diksiyon şu şekilde açıklanıyor: “Seslerin, sözlerin, vurguların anlam ve heyecan duraklarını kurallarına uygun olarak söyleme biçimi” (<http://sozluk.gov.tr/>).

Kısacası bir dili, kurallarına uygun, güzel ve etkili bir şekilde konuşmaya **Diksiyon** denir. Bu sebeple, günümüzde çeşitli kurumlarda Etkili ve Güzel Konuşma veya Etkili Konuşma vb. adlarla verilen dersler de aslında aynı ilkeler üzerine kurulu olup sadece isimleri farklılık göstermektedir.

Etkili ve güzel konuşmak pek çoğumuzun ulaşmak istediği, ulaşanlarınsa saygı ve hayranlıkla karşılandığı bir niteliktir. Şöyle düşünelim: Hepimiz konuşuruz ama herkesin konuşması bir ve aynı değildir. Şu bir gerçek ki, iyi konuşanlar diğerlerine göre daima olumlu ilgi uyandıran ve toplum içinde ikna edici bir role sahiptir. Zaten bu sanatın (güzel konuşma sanatı) en eski çağlardan beri insanları ikna etmek üzerine kurulu olduğunu söyleyen filozoflar vardır. **Aristoteles** (İÖ 384-322) bunlardan en başta gelenidir. Aristoteles'e göre, *retorik* yani söz sanatı insanları ikna etmenin en temel yoludur (2012: 25).

Antik çağın bu önemli filozofu konuşma sanatının aynı zamanda öğretilen bir şey olduğunu da söyler (2012: 19). Başka bir deyişle, etkili ve güzel konuşmak yani iyi bir diksiyon sahibi olmak bütünüyle Tanrı vergisi değildir. Bir noktaya kadar kitap ve materyallerle, ama en iyi şekilde usta-çırak ilişkisine dayalı olarak öğretilen, kişinin kendini geliştirebileceği bir yetenektir. Buna karşılık çoğumuz güzel konuşanların etkileyici bir sese sahip olduğunu düşünürüz. Hâlbuki ses Tanrı vergisi, o sesi doğru kullanarak güzel konuşma ise çalışma işidir. Bu nedenle, iyi bir diksiyona sahip olmak istiyorsak mutlaka bu işin kurallarını öğrenmeli ve uygulamalıyız.

İyi bir diksiyon şu dört temel üzerine oturur:

-Nefes

-Fonetik ve artikülasyon

-Vurgu ve tonlama

-Beden dili

Bu başlıkların her biri hakkında ilerleyen haftalarda duracağız. Ancak bu dersimizde öncelikle bütün dillerde karşımıza çıkan *konuşma dili-yazı dili* ayrımına ve Türkçe diksiyonun temelini oluşturan *İstanbul Türkçesinin* ne olduğuna bakmamız gerekiyor.

5.2. Konuşma dili-Yazı dili

İşte size günlük hayatta sıkça karşılaşılabileceğiniz bir soru:

-Türkçe her zaman yazıldığı gibi mi konuşulur?

Bu soruya evet diyebilmemiz mümkün değildir. Gelgelelim ilkokuldan beri hemen hepimizin zihninde böyle, Türkçenin her zaman yazıldığı gibi okunduğu bilgisi yer etmiş ve hatta bugün de bazı öğretmenlerce bu şekilde öğretilmeye devam etmektedir. Bu yanlış, günlük hayatta gayet güzel konuşabilen bir öğrencinin, önüne bir metin konulduğunda iyi niyetle fakat yanlış bilgi neticesinde metni yazı dilinin kurallarına göre okuması (seslendirmesi) garabetini doğurmaktadır. Diksiyon derslerimizde bu durumla sıkça karşılaşmaktayız. O zaman, ilgililere bir gerçeği hatırlatmamız gerekiyor: Türkçe, *her zaman yazıldığı* gibi konuşulan bir dil *değildir*.

Peki, ama bu yanlış algılayış nereden kaynaklanmaktadır?

Bilindiği gibi, her dilin kendine göre birtakım kuralları vardır. Bu kurallar iki düzlemde karşımıza çıkar: konuşma dili ve yazı dili. Niçin böyledir? Çünkü dil, doğası gereği dinamik bir varlıktır. Sürekli değişir. Bu değişimse en başta konuşma dilinde karşımıza çıkar. İnsanlar sözlü iletişimde sözcükleri esnetir, yoğurur; onlara yeni anlamlar katar ve böylece dili işlerler. Konuşma dili, bu faaliyetlerin neticesinde kendi kurallarını tabii olarak oluşturur. Bu kurallar büyük ölçüde yazı diline de aksetse de bu, zamanla olur. Sonuçta, yazı dili konuşma dilini geriden takip eder. Doğal olan konuşma dili, yapay olansa yazı dilidir. İkisinin kuralları birbiriyle tıpatıp örtüşmez.

Bu durumun en açık örneklerini İngilizce, Almanca, Fransızca vb. gibi Batı dillerinde görmekteyiz. Bu dillerde konuşma ile yazı arasında büyük farklar bulunmaktadır. Bizlerin,

söz gelimi İngilizce öğrenirken en çok zorlandığımız konulardan biri *telaffuz*dur. Bunun nedeni, sözcüğün okunuşunun yazılışından neredeyse bütünüyle farklı olmasıdır. Oysa Türkçede yazı dili ile konuşma dili arasında böylesine büyük farklar yoktur. Dolayısıyla, Türkçede dilin her iki boyutu arasındaki örtüşme yukarıda sözünü ettiğimiz Batı dillerine kıyasla çok daha fazladır. Ancak bu durum Türkçede de her zaman yazıldığı gibi konuştuğumuz anlamına gelmemektedir. Yazının kuralları kimi zaman konuşma dilinden ayrılır. Birkaç örnekle gösterelim:

Bakacağız (yazı dili) > Bakıca:z (konuşma dili)

Döneceksin (yazı dili) > Dönüceksin (konuşma dili)

Bu örneklerde “ğ” etkisi ve “ünlü daralması” sebebiyle konuşmanın yazı dilinden ayrıldığını görüyoruz. Ayrıca kalın-ince telaffuz edilen sesler, uzatmalar vb. durumlar da Türkçede konuşma dili-yazı dili ayrımını bize açıkça göstermektedir. Sözgelimi “sakin” derken a sesini, “netice” derken i sesini uzatırız ama bu durum yazıda belli olmaz. (Bu konuyla ilgili ayrıntıları daha çok örnekle birlikte *fonetik-artikülasyon* dersimizde ele alacağız.)

Sonuç olarak, **Türkçe her zaman yazıldığı gibi konuşulan bir dil değildir.** İyi bir diksiyona sahip olmak istiyorsak, konuşurken, konuşma dilinin kurallarına göre hareket etmemiz gerekir. Özellikle de yazılı bir metni seslendiriyor ya da bir metne bakarak konuşma yapıyorsak (Bunun ne kadar sağlıklı olduğu da ayrı bir sorundur!) bu ayrıma çok dikkat etmeliyiz.

5.3 İstanbul Türkçesi

İyi bir diksiyon için ölçümüz ne olmalıdır? Dil uzmanları, şairler ve yazarlar bu sorunun cevabını uzun bir zaman önce (19. yüzyıl sonlarında) vermişlerdir: **İstanbul Türkçesi**. Peki, nedir İstanbul Türkçesi? Bunu açıklamak için dil farklılaşmaları konusuna tekrar bakmamız gerekiyor. Dilde üç tür farklılaşma zamanla kendini gösterir: lehçe, şive ve ağız (Daha önce işlendiği için bununla ilgili ayrıntıya girmiyoruz). İstanbul Türkçesi, Türkçenin ağızlarından biridir. Tıpkı Antep ağızı, Karadeniz ağızı, Rumeli ağızı vb. gibi. Ancak bir farkla ötekilerin arasından sıyrılır. İstanbul Ağızı, yirminci yüzyıla gelindiğinde Türkçenin en mükemmel ve zarif konuşma şeklini ihtiva etmektedir. Sebebi, büyük oranda İstanbul’un bir kültür merkezi olmasıdır. Bu durumun farkına varan kimi şair, yazar ve dilciler, Türkçenin özleşme ve sadeleşme çabaları çerçevesinde İstanbul Türkçesine dikkat çekmiş ve hem yazıda hem de

konuşmada bu ağzın ortak kabul edilmesi gerektiğinde fikir birliğine varmışlardır. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimler bunlar arasında başta gelmektedir.

Nihad Sami Banarlı, İstanbul Türkçesinin önemini şöyle vurgular:

İstanbul konuşması, Türkçenin, tarihte ve coğrafyada ulaştığı büyük güzelliştir. Bu dil, bir imparatorluk merkezinde, bir imparatorluk coğrafyasından akıp gelen seslerle ve çok zengin dil değerleriyle meydana gelmiş, muhteşem bir dil ve musiki sentezidir. Bu terkihi meydana getirmek için, Türkler bir taraftan Tuna boylarından ses almış, öte yandan Afrika ülkelerine yayılmış, Kafkas dağlarından, Nil suyunun akışından Türkçeye sesler getirmişlerdir (2010: 228).

Anlaşılabacağı gibi, Türkçe asırlardan beri süre gelen köklü bir dil olup aynı zamanda ödünç aldığı kelimeleri de kendi potasında eritip Türkçeleştirerek, onlara kendi millî sesini vermiş ve böylece ortaya zarif İstanbul Türkçesi çıkmıştır.

Yahya Kemal Beyatlı, *beyaz lisan* teziyle Türk düşünce ve yazı hayatına son derece orijinal bir bakış açısı getirmiştir. O, *Beyaz lisan* veya *Beyaz Türkçe* nedir? diye sorulduğunda ise tıpkı Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin gibi şöyle cevap verir: Eski İstanbul hanımefendilerinin konuştuğu Türkçe! İşte bu dil, Osmanlı'nın son zamanlarından başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına uzanan süreçte değeri anlaşılacak, Türkçenin ortak konuşma ve yazı dili hâlini almıştır. Ülkemizde bütün yetkili kurumlarda (konservatuar, üniversite, Millî Eğitim okulları, tüm özel ve resmî kurumlar) verilen diksiyon derslerinde İstanbul Türkçesinin kuralları dikkate alınmakta, etkili ve güzel konuşmanın ilkeleri bu dilin özelliklerine göre belirlenmektedir.

ÖZET

Birinci bölümde *Genel Dil Kültürü* başlığı altında **DİNLEME** eğitimi üzerinde duruldu. Dinleme eğitiminin önemli olduğu vurgulanarak, etkin dinlemenin yolları gösterildi. Dinleme etkinliği dilin dört temel (*dinleme, okuma, konuşma, yazma*) beceri alanlarından en önemlisidir. Dinleme anne karnında başlayan aile ve çevrede aşamalı olarak gelişen bir süreçtir. *Dinleme*, sadece işitmek değildir; dinleme, işitilenleri anlamak için zihinsel süreçleri harekete geçirme işlemidir.

Yine bu bölümde *Form Yazılardan* **Dilekçe** gösterildi. Dilekçeler herhangi bir konuda resmi veya özel kurumlara durum, dilek/istek ve şikâyet için yazılan belgelerdir. Dilekçeler kurumlara yazılır, şahıslara yazılmaz. Dilekçe hayatın hemen hemen her döneminde başvuru bir çeşit resmi belge niteliğinde form yazılardır.

Ayrıca *Yazım Kurallarından* **da/de** bağlaçlarının yazımı işlendi. “*dahi, bile*” anlamına gelen *da/ de* bağlacı kendisinden önceki ve sonraki sözcüklerden ayrı yazılır.

Okuma/dinleme-anlama çalışmasında Refik Halid Karay’ın **Eskici** hikâyesi işlendi. Hikâyenin ana düşüncesi ile yan düşünceleri buldurmaya yönelik sorular soruldu.

Konuşma başlığı altında **Diksiyon**’un ne olduğu üzerinde durularak güzel, etkili konuşma için temel bilgiler verildi. Türkçede de bütün dillerde olduğu gibi **konuşma dili** ile **yazı dili** ayrımının varlığından söz edildi. Konuşma dili olarak Türkçenin temelini ise **İstanbul ağzının** oluşturduğu, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Yahya Kemal gibi ediplerin görüşlerine dayanarak vurgulandı.

KENDİMİZİ SINAYALIM

SORULAR

1. Yapılan bir araştırmada tespit edildiğine göre, öğrencinin bir ders saatinde (45 veya 50 dk.) dinleyerek ve izleyerek öğrenebileceği bir konuyu, ders dışında kendi başına çalışarak yeterince öğrenebilmesi için en az kaç saat gereklidir?

- a) Dört saat
- b) Beş saat
- c) Bir buçuk saat
- d) Üç saat
- e) İki saat

2. Aşağıdakilerden hangisi *dinleme* türlerinden değildir?

- a) Metni takip ederek dinleme
- b) Sorgulayıcı dinleme
- c) Eleştirel dinleme
- d) Yaratıcı dinleme
- e) Gözlem yaparak dinleme

3. Dinleyici, anlatılanları sebep-sonuç ilişkisi kurarak doğruluk, yanlışlık, eksiklik vb. bakımından değerlendirmeye tabi tutar ve konuşulanları daha önce öğrendiği bilgilerle karşılaştırarak akıl-mantık süzgecinden geçirir.

Yukarıdaki dinleme modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yaratıcı dinleme
- b) Eleştirel dinleme
- c) Yaratıcı dinleme
- d) Pasif dinleme
- e) Aktif dinleme

4. Dinleyicinin hem düşünsel hem de fiziksel olarak katılıma en az düzeydedir. Ancak bazen jest ve mimiklerle, bakışlar ve baş hareketi ile karşılık verilebilir. Bu tür dinleyiciler konuşmacıyı yormayan soru sormayan dinleme modelidir.

Yukarıdaki dinleme modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Eleştirel dinleme
- b) Pasif dinleme
- c) Aktif dinleme
- d) Not alarak dinleme
- e) Yaratıcı dinleme

5. Bu tür dinlemede, iyi bilinen anlatılan ve anlaşılan öğelerden hareketle yeni sonuçlar bulmayı, bir sorunu çözme çalışmalarını içerir.

Yukarıdaki dinleme modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Eleştirel dinleme
- b) Pasif dinleme
- c) Aktif dinleme
- d) Not alarak dinleme
- e) Yaratıcı dinleme

6. Aşağıdakilerin hangisinde da/de bağlacının yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmamıştır?

- a) Bakkaldan bir ekmek kap ta gel.
- b) Bende özledim bende.
- c) Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.
- d) Fatih de bizimle gelecekmış.
- e) Sınavda sorular hiç te zor değildi.

7. Aşağıdakilerin hangisinde da/de bağlacının yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- a) Kardeşin de mi seninle aynı okuldan mezun?
- b) Türk Dilinden de matematikten de kalmışım.
- c) Bugün de derse girmezsem kalacağım.
- d) Zuhale de ben de sigarayı bıraktık.
- e) Bence Ahmet te bu işten anlamıyor.

8. Aşağıdakilerin hangisinde yazım yanlışları vardır?

- a) Akçakoca'ya kadar geldin de beni aramadın.
- b) Türk Dili yada Türkçe dersinin özü, aslında aynıdır.
- c) Sınav stresinden kurtulmak için düzenli çalışmak gerekir.
- d) Sigara, insanlığın ortak düşmanı yok edilmelidir.
- e) Sigara firmaları her yıl milyarlarca dolar kâr ediyorlar.

9. Vapur rıhtımdan kalkıp tâ Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar: “Çocukcağz Arabistan'da rahat eder.” dediler. Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler. Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu. (Refik Halid Karay)

Yukarıdaki paragrafta geçen “hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli...” sözüyle yazarın anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yaptıkları işin pişmanlığını hissetmeleri
- b) Yaptıkları işten mutlu olmaları
- c) Yaptıkları işten kuşku duymaları
- d) Yaptıkları işin hazzıyla evlerine kavuşmayı
- e) Yaptıkları işin çok hayırlı olduğunu hissetmeleri

10. Dilekçeler form yazılardır. Herhangi bir resmi veya özel kurumlara verilerek, bir dilek, istek, şikâyet bildirilir.

Aşağıdakilerden hangisi dilekçelerde olmasa da olur?

- a) Başlık
- b) Adres
- c) İmza
- d) Tarih
- e) Ekler

11. Aşağıda Diksiyon ile ilgili varılan yargılardan hangisi doğru değildir?

- a) Tanrı vergisi bir yetenektir.
- b) Çalışarak kazanılabilir.
- c) Her dilin kendi ait diksiyon kuralları vardır.
- d) Diksiyon, güzel, doğru ve etkili konuşmaktır.
- e) Türkiye’de diksiyon çalışmaları Cumhuriyet’ten sonra hız kazanmıştır.

12. İstanbul Türkçesi ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Konuşmada İstanbul Türkçesi esas alınır.
- b) Bugün eskimiş bir dil olarak kabul edilir.
- c) Türkçenin bir lehçesidir.
- d) 8. yüzyıla kadar uzanır.
- e) Yazıda ve konuşmada aynıdır.

YANIT ANAHTARI

1-d, 2-e, 3-b, 4-b, 5-e, 6-d, 7-e, 8-b, 9-a, 10-e 11-a, 12-a

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif ve Gündüz, Osman (2001). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aristoteles (2012). *Retorik*. Çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: YKY
- Banarlı, Nihad Sami (2010). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Demirel, Serhat (2019) *Sözü'n Sesi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2017). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Güneş, Firdevs (2016). *Türkçe Öğretimi Yaklaşım ve Modeller*. Ankara: Pegem A. Yayınları
- Karay, Refik Halid (2018). *Gurbet Hikâyeler Yeraltında Dünya Var*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (<http://sozluk.gov.tr/>).
- Uluğ, Fevzi (1995). *Okulda Başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.